

NEM KÖZÉPISKOLÁS FOKON

Idesüss!

szöveg: Somogyi Krisztina, fotó: Borsos Melinda

Az Idesüss óvoda tereit nézve Dániában vagy valamelyik skandináv országban hiheti magát a látogató, pedig Kőbányán, a Sütöde utcában egy önkormányzati tulajdonban lévő, de alapítvány által működtetett intézményben jár. A két bölcsődei és három óvodai csoporttal tavaly megnyitott ovi apró részleteiben is pontosan átgondolt, a nyitott pedagógiai programot támogató, minden elképzelhető igényt felülmúló hely. „Testre szabott” ház.

Tematikus játéktér az óvoda előtti udvaron

Épület és a benne folyó élet koherens egészet alkot, amely – tűnjön ma bármilyen természetesen is – nagyon komoly szakmai előkészítés, kiváló kommunikációs stratégia és innovatív építészeti tervezésmódszertan eredménye. A beavatkozás a kortárs építészeti szemléletmód kiváló példája.

Az eredeti állapotról készült fotókat látva először is szögezzük le, hogy nagy fantáziára volt szüksége a Gyermekkor Alapítvány vezetőinek, amikor eldöntötték, hogy a Kőbánya-Kispest metróállomás tőszomszédságában, panelépületekkel és forgalmas utakkal határolt területen, egy 70-es években épült típusépületben alapítják meg új intézményüket. A földszintes épületben iskola, majd idősek otthona működött, végül üresen állt. A kertet felverte a gaz, igaz, fák is kinőttek a lakótelep építése óta eltelt több mint negyven évben.

A Gyömri út és Sibrik utca közötti terület a sűrű beépítések szélén kissé bizonytalan identitású. A közelben gyárak, nemzetkö-

zi cégek telephelyei vannak, Tóthné Kővári Csilla alapítványi elnök az ő szíves támogatásukból finanszírozta az épület átalakítását. Cserébe a vállalatok dolgozóinak kisgyermekait is felveszi az Idesüss ovi, így a környékbeli csemetékkel együtt összesen közel száz kap ma nemzetközi színvonalú ellátást. Inspiráló környezetben, kreatív pedagógusok felügyelete mellett okosan, örömmel és egészségesen töltik hétköznapjaikat.

A régi fotókat nézve döbbenetes a hely metamorfózisa. Pusztulás fordult át virágzássá – hogy elragadtatásomat ezzel a kissé emelkedett szófordulattal is jelezzem. A kőbányai tapasztalás azonban egyáltalán nem egyedi, más lakótelepen, és még tágabban, más problémás területen vagy rossz állapotú épületben is egyre gyakrabban történnek hasonló átalakítások. Ökológiai vagy gazdasági indíttatásból vagy egyszerűen csak az épített környezettel kapcsolatos változó attitűd miatt, de jól érzékelhető, hogy a beruházók és az építésszek manapság sokkal

gyakrabban és kreatívabban tekintenek lehetőségként a meglévő épületekre. Az újrahasznosíthatóság (kontra bontás és új építés) kérdése a válságot követően előtérbe került, a szemlélet részévé kezd válni.

Párbeszéd alapú tervezés

Az építészeti átalakítást Peter Haller (Promicplan Kft.) generál tervező szervezésében végezték, a belső és külső téralakítás két lekes építész, Borsos Melinda és Dimitrijevic Tijana (MICROarchitects) munkája. A BME Építőművész Doktori Iskolájának hallgatóiként az elmúlt években kifejlesztett partícipációs metodikájukra és az építészettel kapcsolatos új kutatásokra alapozva indították el az első közös építészeti munkájukat. Mít is jelent ez a metodika?

„A Gyermekkor Alapítvánnyal egy tervezési és »vágygyűjtési műhely« során sorra vettük az új óvoda és bölcsőde működését. Együtt képzeltük és játszottuk el az óvodai mindennapok gyakori szituációit, a gyerekek mozgását az épületben, rögzítettük az ott lévő térbeli igényeit. Rákérdeztünk mindenre: Hol jövünk be? Hol köszönünk az óvónéniknek? Hol tudnak a gyerekek visongva kirohanni az udvarra? Hol játszanak, ha rossz az idő, és jajj, hol lehet lerakni a sáros gumicsizmát? Ezt többféle felállásban és szerepkörben játszottuk el az építészeti alaprajz felett, bábokkal és filcekkel, folyamatos skickekkel pontosítva a helyzeteket. E közvetlen építészeti „tollbarajzolás” segítségével már az első megbeszéléskor gördülékenyen és igen pontosan alakult ki a ház és a kert működési sémája, és ehhez igazítottuk később az egyedi tervezésű bútorokat, burkolatokat és grafikai jeleket. Az így készült hangulat-terv volt a későbbi belsőépítészeti és kertészeti tervezés alapja. Szintén ez volt az alapja a megbízó és köztünk kialakuló kölcsönös bizalomnak” – meséli a két fiatal tervező.

Leírva az indító fázist, banálisnak vagy akár naivnak is tűnhet ez a megközelítés,

Jellemző folyosó az átalakítás előtti időből

Vágygyűjtés és „tollbarajzolás” kreatív módszerével pontosított program

Szülők, óvodapedagógusok és építészek egyeztetése a makett segítségével

pedig nagyon is újszerű és a feldolgozás és a tervezés szempontjából egyáltalán nem könnyű információszerzés a vágygyűjtés. A szemlélet sajátossága éppen a lakótelepek és lakótelepi iskolák, óvodák tervezésével szembeállítva mutatkozik meg. Amíg a 70-es években típustervek alapján dolgoztak – az átalakított épület is ilyen –, s az iskoláról, óvodáról a tervezők számokat és általános elvárásokat kaptak, addig a mai helyzetben a konkrét emberi cselekvés, az épületben folyó élet a kiindulási alap. Ez persze nem jelenti feltétlenül azt, hogy típusterv épület ne működhetne sikeresen, de azt igen, hogy legalább a mikrokörnyezet alakítása során fontos a kommunikáció az épületet működtető és használó közösséggel.

Külső és belső összekapcsolása

Az Idessűs óvodában, bölcsődében az egyik fontos sajátosság, hogy az épületet kívülről kert öleli körbe és az épületszárnyak között kialakul egy belső udvar is. Ezeket a külső tereket differenciáltan fogalmazták meg, de mindegyik szervesen folytatja és egészíti ki a belső tereket. A MICROarchitects alapvetéseit a kivitelezésében a Várkert Kft. és a Színrelép Kft. munkatársai készítették. A gyerekek számára egészséges, ha sokat vannak a szabadban, tehát a kert életterük igen lényeges része, ebből a tényből kiindulva az óvoda kialakítása során a kertet ugyanolyan figyelemmel, intenzitással és kreativitással formálták, mint a belső tereket. A tervezőkre jellemző, hogy nem a hagyományos munkamegosztásban (építész-belsőépítész-kerttervező-tárgytervező-illusztrátor) osztották szét a munkát, hanem a kategóriákon felül álló, komplex szemlélettel végezték az óvoda egészének átalakítását, az ismeretszerző beszélgetésektől a kivitelezés végéig ugyanolyan intenzitással.

Az óvoda számukra egy olyan komplex világ, amely összességében válik élménnyé, az oda járó gyerekek, a szülők és legalább ilyen fontossággal az ott dolgozók élettervé. Ez a holisztikus szemlélet az épület egészén tetten érhető.

Multifunkcionális terek

Az épületben a terek elrendezése ma képletszerű: a bölcsődei és az óvodai szárny két oldalt övezi a belső udvart, az összekötő szárny széles folyosója rendezvények szervezésére is alkalmas aulaként köti őket össze. A bölcsődei és óvodai szárny így elkülönülve, de a közös belső udvar által még is összeköthetően szervezett. Ez a hétköz-

Bejárat, szószoza, mama-baba szoba és kuckó: az Idesüss Óvoda változatos tereket kínál fel a használóknak

napi élet szempontjából fontos: a különböző korú gyerekeket egy helyre hozzák a szülők, mégis az életkornak megfelelő, védett terekben vannak. A foglalkoztató szobák felszerelése, a hatalmas tornaterem és a kültérben kialakított specifikus játékterek (focipálya, közlekedési park, homokozók) a differenciált képzést teszik lehetővé. Legalább ilyen fontos azonban, hogy a közösség egésze számára használható terek is legyenek. Az alapítványvezető a hatalmas közös folyosó kapcsán jelezte, hogy bár elsőre meglepő adottság volt, de mára az intézmény egyik meghatározó fontosságú tere lett. Nagyon sokféleképpen hasznosítható közös aula lett, ahol még futóversenyt is rendeztek a gyerekeknek. Ingergazdag ez a környezet is, ahol a padlóminta és a pe-

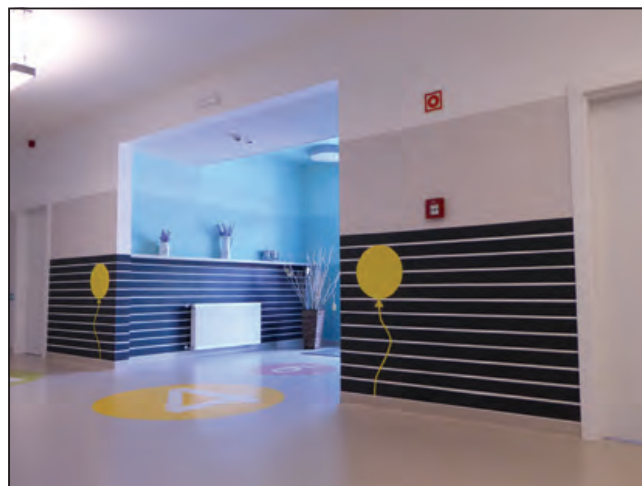
dagógia része: a kör alakú színes padlótartáza a tornaterem előtti térben számokkal is bővült, ami nemcsak a számokkal való ismerkedést szolgálja, hanem azt a célt is, hogy a benti, közös térben szabadon értelmezhető kiindulási helyzetet biztosítson a játéknak. A multifunkcionális terek fontosságának megfogalmazása jól illeszkedik a közösségi terekről vallott újabb építészeti kutatásokhoz. Jellemző tapasztalás, hogy ezekben a terekben manapság a közösségek nagy potenciált látnak. Iskolák, de munkahelyi közösségek életében is számos olyan, előre nem tervezett esemény, cselekvés, akár szokássá is váló tevékenység van, amely szélesebb folyosókon, teresedésekben vagy aluldefiniált nagyobb terekben talál magának helyszínt. Japán terminoló-

giát használva, szükség van „fehér terekre”, tehát szabadon alakítható, különböző tevékenységeket flexibilisen befogadó helyekre is. Az élet ma gyorsan változik, különösen a fiatalok jellemzően párhuzamosan végeznek több tevékenységet. Hibrid világ ez, amelyet jól szolgálnak a használó által alakítható terek.

Privát és publikus

Két érdekes, fontos helyszínre érdemes odafigyelni az Idesüss oviban, amelyek jól sejtetik az alapítvány szemléletmódját. A bejáratlalt rögtön szemben, a megérkezés közös terében, az említett folyosóhoz üvegfallal határolt szószoza csatlakozik. Látványként is izgalmas, a belső tér a kiszórt sós és a sótéglák ellenére az egészhez jól

Csoportszoza és kijárat a belső udvarra a széles, multifunkcionális folyosóról. Terv: Borsos Melinda és Dimitrijevic Tijana / MICROArchitects

A játékos ötletek, részleteikben kidolgozott megoldások mind a külső, mind a belső tér általános jellemzői

illő, egységes világként jelenik meg. Nem orvosi, gyógyító jellegű ez a hely, hanem egy sarki kuckó az óvodában. A tér is azt üzeni, amit a pedagógiai szemlélet: a gyermekek számára a hideg időszakban történő használat természetes része a napi rutinnak. A sószoba elhelyezése és megjelenése arra kiváló példa, hogy a megértett megbízói szándékot hogyan erősítheti a térképzés.

Szintén a pedagógiai programhoz kötődik, hogy a bölcsődében van baba-mama szoba, ahova a beszoktatás időszakában – de akár a szoptatási időben, avagy csak úgy, napközben a gyereket meglátogatva – az anya elvonulhat. Ez a szoba kifejezetten családiás, átmeneti tér az otthon intim és a bölcsőde publikus világa között. Feltételezem, hogy ennek a szobának a megléte óvodapedagógiai szempontból is hosszan elemezhető lenne, hiszen mind az anya-gyerek és az óvoda-szülő kapcsolat, mind a nő szerepe egészen más felfogásáról árulkodik.

Építészeti oldalról nézve érdekes, általános kérdés a jellegükben publikus és privát terek keveredése. *Karácsony Tamás* jeles építész például *Vilém Flusser* filozófusra hivatkozva úgy érvel, hogy a mai világra jellemző, hogy a privát és publikus terek sajátos módon összeolvadnak, mind a használatban, mind a kialakítás során nehezen elkülöníthetőek. A francia filozófus megfogalmazásában: „*A nyilvános tér a kábeleknek (például televízió-kábeleknek) köszönhetően behatol a magántérbe. A magántér a készülékeknek (pl. autók) köszönhetően behatol a nyilvános térbe. A városban nincs semmi valóban nyilvános vagy privát.*”

Az Idessűs óvodában a baba-mama szoba kialakítás például kifejezetten a privát tér, a lakás logikáját követi. Olyan személyes

léptékű környezet, ami tudat alatt támogatja az oda elvonulókat, hogy megélik az anya és gyermek között lévő intimitást.

Mind az udvaron, mind a csoportszobákban jól érzékelhetőek olyan térrészek, amelyek egészen privát használatot hívnak magukhoz. Ennek leglátványosabb eszközei a szobák oldalfalában kialakított kuckók, ahova a gyerekek ketten-hárman, de akár egymagukban is elvonulhatnak. Az egyedüllett a közösségben nemcsak a kisgyermek természetes igénye, de ebben a korban alapvető szükséglet. A belső történetek megélése, de akár csak az anyaméhre emlékeztető, szűk, barlangszerű helyekre való visszahúzó hatású. A gondos tervezői és megbízói munkát dicséri, hogy ezek a mikroterek úgy adottságok, hogy közben az óvodapedagógus rájuk lát, tehát a gyermek mindenképpen biztonsági zónában van. Finom egyensúlyi helyzet ez, amely általános jellemzője a belső világnak.

Tanító környezet

Az említett arányosság, finom egyensúlyi helyzet figyelhető meg mindenütt. Így bár mind a belső, mind a külső tér minden részletében kidolgozott, színezéssel, formákkal és tárgyakkal telített, mégsem harsány, tarka vagy tolakodó. Ebben komoly szerepet kap, hogy nem a szokásos (például *Walt Disney*) mesefigurák és a mindenki által ismert mesék kerültek a falra, azaz nem kell felismerni vagy rátalálni a történetekre. A felkínált világ sokkal szelídebb, teret hagy a fantáziának. Ez nemcsak a kritikus értelmezése, hanem kimondott szándék: erre utalnak a kihelyezett white boardok és mágneses felületként működő falak. Jelhagyásra,

kommunikációra vagy bármilyen játékra invitáló szabad felületek ezek, attól függően hogy kinek mi a szándéka velük.

A színezéssel kapcsolatban ugyanazt vehetjük észre, mint a már említett motívumkinccsel: bár aktívan alakítja a helyet, mégsem uralja azt agresszíven. Pedig az egyes szobákat színek azonosítják – a gyerek számára ezeknek jó az emlékezeti értéke, azaz saját helyét könnyen be tudja azonosítani, meg tudja találni – mégsem harsány a színvilág. Itt is a tervezők pontos arányérzékét és azt a szándékot kell észlelnünk, hogy az épület ne önmagában legyen teljes, hanem a használat által tudjon kiteljesedni. Ez azt feltételezi, hogy a tervezők nem műalkotás-ként, hanem az életet szolgáló térként gondolnak az óvodára, munkájukban a párbeszéd nem ismeretszerzési módszer, hanem az építész szerep értelmezése.

Az elmúlt években a vizuális kultúra és az építészet tanításáról, tematikáról és módszerekről sok javaslatot fogalmazott már meg az építész szakma. Sokan állítjuk, hogy alapvető fontosságú lenne, hogy a kisgyermek számára is élménnyé és tudatosabbá váljon a látás és térérzékelés. A sok új fejlesztésű, fontos, okos oktató program és a szerencsére egyre szaporodó játékos, kreatív foglalkozások mellett a vizuális kultúrára nevelésben természetes módon adódik egy harmadik lehetőség is.

Maga az épített környezet is nevelő hatású. Kimagasló minőségével, okos megoldásaival, használói oldalról is jól átgondolt tereivel előidézheti a fejlődést. A Kőbányán tavaly átadott Idessűs bölcsőde és óvoda ilyen hely. Tanító környezet a szó legtágabb, legnemesebb és leggazdagabb értelmében. ●